O.A. YUSUPOV

SOLIQ SIYOSATI

336.2(07)
Y-88

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

O.A.YUSUPOV

SOLIQ SIYOSATI

(Kredit-modul bo‘yicha)
(Darslik)

TDIU
kutubxonasi
h/v 125091
Y95

TOSHKENT – 2023

UO‘K:336.02(075.8)
KBK 65.261.4ya73
S 23

O.A.Yusupov. Soliq siyosati. (Darslik). –T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2023, 220 bet.

ISBN 978-9910-735-20-2

Ushbu darslikda O‘zbekiston Respublikasi soliq siyosati, soliqlarni unifikatsiya qilish orqali ularning sonini optimallashtirish, soliq solishning soddalashtirilgan tartibi bo‘yicha soliq to‘lovchilarga soliq siyosatini takomillashtirish, soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish, xorijiy investorlar va investitsiyalar uchun qulay rejimi, ularni qo‘llab-quvvatlash va ishonchli huquqiy himoyalash, O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi, soliq munosabatlarining subyektlarining huquqlari va majburiyatlari, soliq qonunchiligini soddalashtirish va davlat soliq xizmati organlarining asosiy vazifalari, soliq majburiyatini bajarish soliq majburiyatining bajarilishini ta’minlash, soliq nazoratining shakl va mexanizmlarini takomillashtirish, soliq tekshiruvlarining va soliq nazorati boshqa choralarining huquqiy oqibatlarining mazmun va mohiyati o‘z aksini topgan.

Darslik O‘zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi, O‘zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgustdagi “Davlat soliq xizmati to‘g‘risida”gi qonuni, O‘zbekiston Respublikasining 2022-yil 30-dekabrdagi «2023-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida»gi O‘RQ-813-son Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi PF-5468-son Farmoni,O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi «Raqamli O‘zbekiston 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PF-6079-son Farmoni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrdagi O‘zbekiston Respublikasining «2023-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida PQ-471-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-sentyabrdagi “Soliq maslahati sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4846-son qarori va soliqqa oid qonun hujjatlari asosida yoritilgan bo‘lib, O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan 60410200-Soliqlar va soliqqa tortish (faoliyat turlari bo‘yicha) bakalavriat ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun «Soliq siyosati» fanidan darslik sifatida tayyorlangan.

Mazkur darslik «Soliqlar va soliqqa tortish» ta’lim yo‘nalishi talabalari bilan birgalikda oliy o‘quv yurtlarining iqtisodiy ta’lim yo‘nalishlari bakalavrlari, magistrlari, moliya va soliq mutaxassislari, bank xodimlari, buxgalterlar, auditorlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqotchilari hamda shu sohaga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasiga mo‘ljallangan.

UO‘K:336.02(075.8)
KBK 65.261.4ya73

Taqrizchilar:
Sh.Sh.To‘rayev – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;
Sh.B.Babayev – PhD, dotsent.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektorining 2023 yil 26 iyundagi 211-son buyrug‘iga asosan nashr qilindi.

ISBN 978-9910-735-20-2 **© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2023.**

KIRISH

Soliq yukini izchillik bilan kamaytirish, soliq solish tizimini soddalashtirish va soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish iqtisodiyotni jadal rivojlantirish hamda mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini yaxshilashning eng muhim shartlari hisoblanadi.

Shu bilan birga, bir maromda iqtisodiy o‘sishga, ishbilarmonlik va investitsiyaviy faollikni oshirishga, sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga, shuningdek, soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlar yig‘iluvchanligining zarur darajasini ta’minlashga to‘sqinlik qilayotgan bir qator tizimli muammolarni ko‘rsatdi, xususan:

— umumbelgilangan soliqlarni to‘lovchilar uchun soliq yuki darajasining yuqoriligi, shuningdek, soliq solishning soddalashtirilgan va umumbelgilangan tizimida soliqlarni to‘laydigan xo‘jalik yurituvchi subyektlar o‘rtasidagi soliq yuki darajasidagi farqning sezilarliligi;

— qo‘shilgan qiymat solig‘ini undirishning samarasiz tizimi, soliq to‘lovchilarning aylanma mablag‘larini jalb qiladigan, shuningdek, iste’mol mahsulotining oraliq va yakuniy qiymati qimmatlashishiga olib keladigan hamda yirik va kichik biznes o‘rtasidagi kooperatsiyaning rivojlanishiga to‘sqinlik qiladigan majburiy to‘lovlarning mavjudligi;

— soliq to‘lovchilar tomonidan xodimlarning real sonini va mehnatga haq to‘lash fondini yashirishga olib keluvchi mehnatga haq to‘lash fondi soliq stavkalarining yuqoriligi;

— imtiyozlarning samaradorligini monitoring va nazorat qilish bo‘yicha ta’sirchan tizimning mavjud emasligi sababli sog‘lom raqobatni ta’minlashga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi, xo‘jalik yurituvchi subyektlarni soliq va bojxona, shu jumladan, individual xususiyatga ega bo‘lgan imtiyozlar hisobiga qo‘llab-quvvatlash amaliyotining keng tarqalganligi;

— davlat organlari va tashkilotlari o‘rtasida axborot almashish mexanizmlarining, elektron soliq ma’muriyatchiligi hamda soliq nazoratini amalga oshirish shakl va uslublarining takomillashmaganligi;

MUNDARIJA

Kirish **3**

1-bob **«Soliq siyosati» fanining maqsadi, predmeti va vazifalari** **6**

1.1. «Soliq siyosati» fanining maqsad va vazifalari 6

1.2. «Soliq siyosati» fanining mazmuni, predmeti va metodi.. 7

1.3. «Soliq siyosati» fanining boshqa fanlar bilan bog‘liqligi 10

1.4 Soliq siyosatini amalga oshirishda soliqlarning asosiy prinsiplari 10

Takrorlash uchun savollar 13

2-bob **O‘zbekiston Respublikasi soliq siyosati** **14**

2.1. Soliq siyosati tushunchasi va uning huquqiy asoslari 14

2.2. Soliq siyosatini amalga oshirishda davlatning o‘rni va soliq siyosatini takomillashtirish 20

2.3. O‘zbekiston Respublikasi soliq siyosatida amalga oshirilgan soliq islohotlarini bosqichlari 21

2.4. Soliq siyosatini amalga oshirishda soliq mexanizmini yo‘nalishlari 57

Takrorlash uchun savollar 58

3-bob **Soliqlarni unifikatsiya qilish orqali ularning sonini optimallashtirish. Soliq solishning soddalashtirilgan tartibi bo‘yicha soliq to‘lovchilarga soliq siyosatini takomillashtirish** **59**

3.1. Maxsus soliq rejimlari 59

3.2. Aylanmadan olinadigan soliqni to‘lovchilar 59

3.3. Aylanmadan olinadigan soliqni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari 61

3.4. Aylanmadan olinadigan soliq solish obyekti 64

3.5. Aylanmadan olinadigan soliq bazasi 66

3.6. Yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq bazasini aniqlashning o‘ziga xos xususiyatlari 67

3.7. Aylanmadan olinadigan soliq stavkalari 69

3.8. Aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va to‘lash tartibi 70

3.9. Qat’iy belgilangan summadagi soliq stavkasi bo‘yicha soliq to‘lashning o‘ziga xos xususiyatlari 71

3.10. Jismoniy shaxslarning qat’iy belgilangan miqdorlardagi soliq stavkalari 72

Takrorlash uchun savollar 74

4-bob **Soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish** **76**

4.1. Soliq solishni hisobga olish va hisob hujjatlari 76

4.2. Soliq solish hisobni yuritish 78

4.3. Soliq hisobotini tuzish 79

4.4. Soliq hisobotini taqdim etish tartibi 80

4.5. Soliq hisobotini saqlash muddati 82

Takrorlash uchun savollar 83

5-bob **Xorijiy investorlar va investitsiyalar uchun qulay rejimi, ularni qo‘llab-quvvatlash va ishonchli huquqiy himoyalash** **84**

5.1. To‘g‘ridan to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslarga soliq solish shartlari... 84

5.2. To‘g‘ridan to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslar tomonidan soliq imtiyozlarini qo‘llash tartibi 85

5.3. Maxsus iqtisodiy zonalarning ishtirokchilariga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari 86

5.4. Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari tomonidan soliq imtiyozlarini qo‘llash tartibi 87

Takrorlash uchun savollar 88

6-bob **O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi. Soliq munosabatlarining subyektlarining huquqlari va majburiyatlari** **89**

6.1. O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi. 89

6.2. Soliq munosabatlarining subyektlari va hujjatlar almashish tartibi 94

6.3. Soliq to‘lovchilarning huquqlari 95

6.4. Soliq to‘lovchilarning majburiyatlari 99

6.5. Soliq agentlari ... 102
6.6. Soliq to‘lovchining vakillari ... 103
6.7. Vakolatli organlar va soliq organlarining huquqlari ... 105
6.8. Soliq organlarining majburiyatlari ... 107
Takrorlash uchun savollar ... 110
7-bob Soliq qonunchiligini soddalashtirish va davlat soliq xizmati organlarining asosiy vazifalari ... 111
7.1. Davlat soliq xizmati organlarining huquqlari ... 111
7.2. Davlat soliq xizmati organlarining majburiyatlari ... 116
7.3. Davlat soliq xizmati organlarining boshqa organlar va tashkilotlar bilan o‘zaro hamkorligi ... 121
7.4. Uchastka soliq inspektori ... 125
7.5. Davlat soliq xizmati organlarining mansabdor shaxslarini tayinlash ... 125
7.6. Davlat soliq xizmati organlari mansabdor shaxslarining maxsus unvonlari ... 126
Takrorlash uchun savollar ... 127
8-bob Soliq majburiyatini bajarish ... 128
8.1. Soliq majburiyatini bajarish tartibi va muddati ... 128
8.2. Soliq majburiyati bo‘yicha da’vo qilish muddatlari ... 132
8.3. Soliqlar va yig‘imlarni to‘lash ... 132
8.4. Soliqlarni o‘tkazishga doir to‘lov topshiriqnomalarining banklar tomonidan bajarilishi ... 134
8.5. Yuridik shaxs tugatilganda soliq majburiyatini bajarish 136
8.6. Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda soliq majburiyatini bajarish ... 137
Takrorlash uchun savollar ... 139
9-bob Soliq majburiyatining bajarilishini ta’minlash ... 140
9.1. Soliq majburiyatining bajarilishini ta’minlash usullari. 140
9.2. Banklardagi hisobvaraqlar bo‘yicha operatsiyalarni to‘xtatib turish ... 145
9.3. Soliq to‘lovchining (soliq agentining) banklardagi hisobvaraqlari bo‘yicha operatsiyalarni to‘xtatib turish to‘g‘risidagi qarorni bekor qilish tartibi ... 147

9.4. Banklardagi hisobvaraqlar bo‘yicha operatsiyalarni to‘xtatib turish to‘g‘risidagi qarorlarning banklar tomonidan bajarilishi tartibi ... 149
Takrorlash uchun savollar ... 153
10-bob Soliq nazoratining shakl va mexanizmlarini takomillashtirish ... 154
10.1. Soliq nazoratining shakllari ... 154
10.2. Soliq tekshiruvlarining turlari ... 155
10.3. Kameral soliq tekshiruvi ... 158
10.4. Sayyor soliq tekshiruvi ... 170
10.5. Soliq auditi ... 171
10.6. Soliq auditini o‘tkazish muddati va uni uzaytirish ... 173
Takrorlash uchun savollar ... 184
11-bob Soliq tekshiruvlarining va soliq nazorati boshqa choralarining huquqiy oqibatlari ... 185
11.1. Soliq auditi natijalarini rasmiylashtirish ... 185
11.2. Soliqqa oid huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi ishlarni ko‘rib chiqish tartibi ... 187
11.3. Soliq auditi va sayyor soliq tekshiruvi materiallarini ko‘rib chiqish tartibi ... 188
11.4. Soliq auditi va sayyor soliq tekshiruvi materiallarini ko‘rib chiqish natijalari bo‘yicha qaror qabul qilish ... 193
11.5. Soliq auditi va sayyor soliq tekshiruvi materiallarini ko‘rib chiqish natijalari bo‘yicha qarorning kuchga kirishi ... 194
11.6. Soliqqa oid huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi materiallar bo‘yicha qaror qabul qilish ... 202
11.7. Moliyaviy sanksiyalarni undirish to‘g‘risidagi ishlarni ko‘rib chiqish va qarorlarni ijro etish ... 206
Takrorlash uchun savollar ... 206
Xulosa ... 208
Foydalanilgan adabiyotlar ... 210

ODIL AMANOVICH YUSUPOV

SOLIQ SIYOSATI

Toshkent – «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi» – 2023

Muharrir:	Ch.Ulug‘murodova
Texnik muharrir:	M.Tursunov
Musavvir:	Sh.Zoxidova
Musahhih:	L.Ibragimov
Kompyuterda sahifalovchi:	M.Zoyirova

E-mail: nashr2019@inbox.ru. Tel.: +99899.920-90-35
№ 3226-275f-3128-7d30-5c28-4094-7907, 10.08.2020.
Bosishga ruxsat etildi 05.09.2023.
Bichimi 60x84 $^{1}/_{16}$. «Timez Uz» garniturasi.
Ofset bosma usulida bosildi.
Shartli bosma tabog‘i: 14,5. Nashriyot bosma tabog‘i 13,75.
Tiraji:30. Buyurtma № 130/182

«Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi»
bosmaxonasida chop etildi.
100174, Toshkent sh, Olmazor tumani, Universitet ko‘chasi, 7-uy.

ISBN 978-9910-735-20-2